

Compendiū theologie

motiua aie rationalis impariua (est

De sinderisū quid

Sinderisū est vis motiua seu potētia naturalis aie rationalis/ que sp nata est figi in supiori/ bus/ naturalitē mouēs et stimu- lans ad bonū et abhorrēs malū. et in istis nunq̄ est errās. nec fm sinderisim est pec- care Et dicit aliq̄ sinderisim eē p̄scia et vel conscie iudiciū. Et dicit etiā vis impari- ua qz sp de se ipat et inclināt ad bonū.

De rōne quid est

Ratio dicit ipsa vis motiua aie rōnalis p̄siliatiz et discernit cō- ferēdo int̄ bonū et malū. et inter bonū et meli⁹. cōpando sc̄z nū ad alitē. Et dicit simul cognitīua et motiua Cū enī iudicat aliqd eē bonū vel malū et ibi sinit. tūc dicit cognitīua. Si vero vl- teri⁹ pcedat iudicādo aliqd bonū vt sc̄z fiat. vl malū vt euitet/ tūc dicit motiua Si vero adhuc ampli⁹ pcedat et nō solū iudi- cat aliqd eē bonū vt fiat. s̄z cū hoc etiā il- lud fieri appetat. tūc iā trāsīt in libez ar- bitriū/ qd cōprehēdit rōem et volūtātē. vt supra dictū est. **D**ecyis aie. s. rō diuidi- tur in ptē supiorē et in ptē inferiorē Pars supior/ cōiter rō supior noiat. Et ps infe- rior rō inferior. Et licz iste due pres idem sint in re et eētia. diuersificant tū fm rōz suaz opationū seu officioz ac etiā suarū dispositionū. sicut diceret de eodē oculo nūc sursum nūc deorsuz aspiciēte. Supi- or enī ps rōis seu supior rō diuinis et eter- nis intēdit. inferior vero de trāsitorijs iu- dicat et ea disponit. Itē supior ps rōis in- nitit et rōcinat p̄ leges seu p̄ rōes diuinas et eternas. vtputa hoc est faciēdū vel nō fa- ciēdū qz de p̄cipit vel phibet. Alech; mo- tū circa res trāsitorias et tpales/ nisi inq̄n- tū ad eas p̄ modū p̄silij rōes eternas et di- uinas deducit. Inferior vero ps innitit et rōcinat p̄ leges et rōnes hūanas. vtputa tale qd faciēdū est vel nō faciēdū. qz ho- nestū vel inhonestū est. Vel qz rei publi- ce expedit vel nō expedit. Itē supior ps re- git et hinc vocat supior. inferior vero regi- tur et hinc vocat inferior. Sup ps p̄pat hoī ade. et sibi cōiter attribuit p̄sensus. qz dū rō ad supiora p̄uertit/ purgat et illūia- tur. dūqz rōes etnas cōspicit/ in bono for-

tificat et vigorat Inferior vo ps p̄pat mu- lieri eue. qz dū rō ad hec inferiora p̄uertit/ et circa res corpales versat. iā p̄ sensualita- tē cui p̄iuncta est/ molliri incipit et sepe ab eis allicit et trahit. Viden enim sibi sp po- mū porrigi. i. illecebrā/ q̄ est carnalis con- cupiscentia et delectatio/ vicinam habet.

De voluntate et

Uquadam eius diuisione. **V**oluntas dicit vis affectiua mo- tiua. imo int̄ motiuas p̄cipua. cū sit generalis motrix oim vi- riū. Cū enī intellect⁹ apphēdit aliqd vt bonū/ vel vt pueniēs. volūtas viribz affi- xis ipsis organis sensuū/ impar. sicut est visui ad videndū. auditui ad audiēdū. et sic de alijs sensibz. Silt̄ in motu locali vo- lūtas impar p̄tuti aiali motiue mēbroz. et p̄tuti q̄ est in neruis. et ita mouet ad am- bulādū et currēdū et hmoi silia. **I**nt̄ po- tētias aie nulla est liberior. qz nec obliga- tur organo. nec cogit̄ obiecto p̄pter qd di- cit Aug. qz nihil adeo in n̄sa p̄tate est/ sic volūtas. Et diuidit in voluntatē natura- lē et in deliberatiuā. P̄ria sc̄z naturalis di- rigit p̄ sinderisim. Sc̄da vero. s. delibera- tiua dirigat p̄ rōem. Et sunt idē in eētia sed differūt in modo appetēdi seu volēdi. Naturalis ei sp inclināt et instigat ad bo- nū honestū. et remurmurat p̄ malū. qz cuz p̄ sinderesim dirigat. immutabilr appeti- tus ei⁹ ad britudinē inclināt. **D**elibera- tiua vo p̄ rōis deliberatōez/ aliq̄n adbe- ret bono aliq̄n malo. et put appetit facere hoc vel illd/ dicit deliberatiua. Et fm iudi- ciū rōis p̄ quā dirigat p̄t ad malū incliari qz sepe p̄tigit rōez in deliberādo deficere

An primi mot⁹ sint

Ipeccata et que. **I**stis sic p̄suppositis vidēdū nunc occurrit de ipsis p̄mis motibz an. s. sint pctāz que. Qd in effectu est q̄re re. an in sensualitate possit esse pctm. cuz ipsa sensualitas hmoi motuū p̄cipiū sit et subiectū. Circa qd varij sunt modi dicē- di. sed q̄ntū ad hūc tractatū sufficit/ tāget cōior Pro cui⁹ declaratōe est adhuc vltra supi⁹ notata sciēdū. qz sensualitas in hoc p̄posito duplr p̄siderari p̄t. Vno mō in se et simplr. et isto mō sensualitas in furiof et infantibz sicut et in alijs hoīb; eē dicitur im-

mo isto modo considerando in ea (ut dicit Aug. ut supra tactum est) cum brutis conicamus. Et isto modo accipiendo in sensualitate nullo modo potest esse peccatum. Alio modo potest sensualitas considerari non in simpliciter sed quodammodo respectu et ut sic est quodammodo ad rationem ordinabilis et ab ea persuasibilis. Et isto modo considerando. quoniam contingit sensualitatem ad illicitum moveri et sic quodammodo a regula iusticie deordinari. talis est deordinatio habet rationem peccati. in quantum tamen peccatum dicitur et ipse dicitur quodammodo rationem vici quodammodo deordinatio est quod potest esse via ad opus prohibendum et vituperio dignum. Non tamen in quantum peccatum dicitur culpa. quia actus vicio sus ea sola ratione dicitur culpa que est a voluntate. Et iuxta hunc duplicem modum considerandi verificatur illud quod a nonnullis dicitur. quod est aliud actus proprius sensualitatis simpliciter considerate que non est proprius actus sensualitatis in quantum humana. Est etiam sciendum quod ut ex supra tactis satis elici potest triplex in anima quantum ad hanc materiam spectat reperitur esse motus seu appetitus. scilicet naturalis. sensitivus. rationalis. **M**otus autem hic accipitur nihil aliud est quam anime inclinatio in aliquid. et ideo illis anime viribus seu potentibus quibus inclinatio non convenit non attribuitur proprie motus. Inclinatio autem est in appetitu que movet in aliquid agendum vel habendum. et ideo actus appetitivus virtutis anime motus proprie vocatur. non autem actus virtutis appetitivus suorum. **M**otus seu appetitus naturalis est que non imaginatio dignum seu causam. sed ipsa qualitas naturalium dispositio quibus naturales anime vires suas actiones exercent. Occurritque iste motus repetere quasi subito. ut esset dare eum in repetitio motu seu appetitu cibi. vel alteri delectabilis. Hic motus in nullo rationi subiacet. nec obedit. sed nec voluntas super eo quodcumque habet dominium. cum naturalis sit. et sit extra genus moris seu morale. et ideo nec in eo peccatum esse potest. Et licet effectualiter in sensualitate sit prior modo considerata. non tamen ceteris nominatur motus sensualitatis. sed motus naturalis ex eo quod (ut tactum est) ad naturalium qualitatum actionem consequitur. Et vocatur iste motus ab aliquibus prioribus primus motus. **M**otus autem seu appetitus sensitivus est que ex procedenti imaginatio vel procedenti motu naturali consequitur. et vocatur iste motus secundo primus. quia est ille motus que prior primus motus naturalis de quo statim supra insurgit seu occurrit. Et attribuitur iste motus sensualitati secundo modo considerate. in quantum humana et ad rationem

ordinabilis. Et isto modo sumendo sic describitur. primus motus est motus sensualitatis sine impulsu fomitis. tendens ipse ad fruitionem creature delectabilis. Huiusmodi primus motus sensualitatis quodammodo in nostra parte sunt. et quodammodo non. Si enim quilibet eorum singulariter consideret. sic in parte nostra sunt. quia quilibet eorum possumus providere de delectatione et impedire ne insurgat. Si autem omnes simul considerentur. non sunt in parte nostra. quia licet impedire possumus ne iste vel ille insurgat. non est tamen in parte nostra facere quod alius insurgat. immo dum vni obviare nitimur. ex altera parte potest alius motus surrepere. Non enim potest simul intentio voluntatis retineri in diversa in actu. Ut dari potest exemplum de nauta qui singula foramina sue navis obstruere potest ne per illa aqua intret. Sed non potest omnia simul obstruere ut aqua nusquam intret. Et ratio est quia huiusmodi primus motus sensualitatis sicut sunt peccata. ita sunt pena peccati. scilicet originalis. et ideo merito dicitur venialia. quia hoc ipso venia digna sunt. **D**e tertio motu seu appetitu scilicet rationali dicitur infra ubi de delectatione et sensu tractatur. **E**st insuper notandum quod triplex in respectu ad ipsam voluntatem reperitur divina actuum. et itellice siue intentionum siue exteriorum. ut est motus interiorioribus comprehendatur. Alii ei sunt super quibus ipsa voluntas nullum habet dominium. neque completum neque incompletum. imo quatenus eos singulariter considerando. nullo modo sunt in parte nostra. ut sunt actus voluntas non solus non imperat. sed nec impedire aut reprimere potest. ut sunt primi motus naturales. de quibus supra. Et in talibus nullum est peccatum. nec veniale. nec mortale. Et ratio est. quia nullus actus ponitur in genere moris seu moralis. nisi habita consideratione ad voluntatem que est principium omnium actuum moralium. Et hinc est quod ibi dicitur genus moris incipere. ubi primo dominium voluntatis invenitur. **A**lii sunt actus in quibus voluntas dominium quoddam habet non quidem completum et perfectum sed incompletum et imperfectum. ut sunt actus que non per imperium ipsius rationis procedunt. sed tamen potest eos voluntas si voluerit impedire et reprimere. non quidem ne insurgant. sed ne ulterius usque scilicet ad delectationem et consensum procedant. quales sunt actus qui procedunt apprehensione rationis. Et istorum actuum dicitur voluntas esse non quidem de se. quia non imperat. sed de peccati

Compendiū Theologie

dens. qz non impedit cū impedire possit
Et isto modo dicit voluntas causa primo
rū motuū. Et in talibus si deordinatō cō
tingat. rōem pcti habet. nō qdem peccati
pfecti z cōpleti. vt est pctm mortale. s; tā
tum incōpleti z impfecti qle est pctm ve
niale. **U**lij sunt act⁹ in quib; voluntas
cōpletur z plenū habet dominū. vt sunt
actus q ex ei⁹ impio pcedūt. z q non solū
apprehēsiōne. sed etiā deliberatōem rōis
sequūt. Et in istis cōsistūt actus virtutis
vel peccati mortalis. nisi ex electōe proce
dat. Electio at nō nisi ex impio voluntat⁹
pcedit. Et ideo nō p̄t esse virt⁹ vel pctm
mortale. nisi in illis actib; q ex impio vo
luntatis pcedūt. Et hmoi actuū dicit volū
tas eē causa de p se z simplr. qz vt tactū est
ipso impat. Et de istis actib; latior in se
quētib; venit faciēdus sermo. Et fm hāc
distinctionē intelligit accipi deb; dū scri
ptū repitur q omē pctm est in voluntate.
nō enī est intelligendū q sit in voluntate
tanq; in subiecto. sed tanq; in causa vt ta
ctū est de p se z simplr vel de p accūs. **E**x
precedētib; clare liqre p̄t/ qn pmi motus
seu motus sensualitatis pctā sunt. z que.
Motus enī seu appetit⁹ naturalis/ q
dicit p̄rio primus/ nullo mō est pctm. qz
vt satis supra declaratū est. volūtas nul
lū sup eū dominū habet. neq; cōpletum
neq; incōpletū. nec est i prāte nra. **M**o
tus seu appetitus sensitū⁹ q scōo p̄m⁹ d̄r
z p̄rie sensualitati attribuit. cū talis mo
tus vt tactū est/ ipsa sensualitas sit p̄ci
piū z subiectū. pctm est s; veniale. Pctm
quidē tū p̄pter qndā inordinatōez quan
dāq; delectatōez annexā q in eo est. tū qz
quodāmō volūtari⁹ est. nō quidē fm se. s;
qz a volūtate q sup eo dominū licet incō
pletū habz. z q sp̄ fm iudiciū rōis moue
ri debz. ipm dū p̄ntit/ nō statī rep̄mit. **U**t
scz inq̄ntū p̄t impediēdo. vel nō cōsenti
re deliberādo. vel cogitationē in aliud di
uertendo. Veniale qdē. qz illō dominū
qō sic sup hmoi primū sensualitatis mo
tū ipsa volūtas hz; nō est dominū cōple
tū/ nec est in ei⁹ plenaria prāte. illō ad qō
sic ille motus seu appetitus sensualitatis
inclinat/ a se statī abijcere. et ideo i eo nul
la potest esse rō pcti mortalis. sed solū ve
nialis. **A**liā rōem quare in sensualita
te mō quo supra cōsiderata/ p̄t esse pctm.
sed nō mortale assignāt aliq. q licet in effe

ctu in idē cū supra tacta redire videat/ ad
maiorē tamē declaratōem/ z qz frequēter
diuersi intellectus diuersis rōnib; mouē
tur/ visa est non debere omitti. Et est ista.
qz aliter viciat z deordinat mortale pecca
tū. z aliter veniale. Mortale enī viciat et
deordinat deordinatōe pfecta z cōsumma
ta/ respectu finis vltimi. que deordinatō
consistit in auersione ab ipso vltimo fine
qui est de⁹. ac eius cōtēptū cū deliberato
consensu. que oia solū sunt rōis. cū (vt se
pe in superiorib; dictū est) ei⁹ sit act⁹ huma
nos regulare/ z in finem vltimū dirigere
Deordinatio vero peccati venialis/ non
est deordinatio pfecta z cōsummata s; so
lū inchoata. nō enī hz; pcti deordinatō in
potentia inferiori cōsummari sed solū in
choari z in potētia superiori fit cōsumma
tio. Et hinc est q in rōne que est potētia
superior/ consistit peccatū mortale. In sen
sualitate vero q est potētia inferior/ nō cō
sistit nisi veniale. **E**t intelligant p̄redi
cta etiā de p̄mis motib; actuū phibitor⁹
quoz scz delectatio z cōsensus/ z a fortio
ri act⁹ exterior/ de suo genere sunt aut esse
possunt pctā mortalia. Nam de alijs/ qz
delectatio cōsensus z actus/ de suo genere
nō sunt nec esse p̄nt nisi pctā venialia: ri
diculū esset q̄rere/ z nō bene sanū dicere z
ponere/ eozū primos mot⁹ que in sensua
litate sunt/ peccata mortalia esse. **E**x q;
bus omībus liquet q licet ipse prim⁹ mo
tus sensualitatis/ non hēat rationē mor
talis peccati/ p̄t tū ad pctm mortale p̄ur
rere/ immo vix sine eo pōt pctm mortale
p̄mitti. Licz aliq; alit⁹ dicere ausi sunt/ disti
guētes circa hoc duo genera pctōz. s; spi
ritualia/ q̄rū aliq; p̄tigere dicūt circa obie
ctū apphēsiū a sensualitate/ z a talib; rōz
inferiorē sine sensualitate n̄ peccare/ vt ex
emplificāt i odio felicitat⁹ aliene i se. Aliq;
p̄o p̄tigere dicūt/ n̄ circa obiectū a sensua
litate apphēsiū/ z i talib; rōez inferiorē si
ne sensualitate peccare posse/ vt in debita
curiositate scie. Larnalia at sp̄ dicūt circa
obiectū sensualitat⁹ cōtigere/ z iō in his/
rationē inferiorē nūq; sine sensualitate pec
care. S; q bñ radicē z originē cuiuslibet
pcti inuestigare voluerit: repiet nullū eē
pctm/ i q ipi⁹ sensualitat⁹ mot⁹ n̄ cōcurrat
imo qn i eo p̄pinq; vel remote i choet. De
to at cōiter assignēt rōes seu cause/ q̄re hō
p̄rior est z p̄cluior ad malū q̄s ad bonū

Prima causa est. qz vt dicit sapiēs cor-
pus qd corrupit/aggrauat aiaz: eā. s. tra-
bens ad malū. z nō sic erigēs ad bonū
Secda cā est qz vt dicit Augu. plus valet
malū inolitū q̄ bonū insolitū. qd sic ex-
poni p̄t. Plus valet. i. fortius est ad mo-
uendū scz attrahendū malū inolitū id ē
naturalē innatū. q̄ bonū insolitū. i. non
cōsuetū. **T**ertia causa est. qz naturali fa-
cilius est descendere q̄ ascendere. imo ma-
gis trahit vñ deorsum q̄ decem sursum
Quarta causa est. qz cōiter ea q̄ nos ad
malū incitat. z inducūt. nobis p̄ntia sunt
finis vero z p̄mū virtutis nobis absens
est. **Q**uinta causa est. qz plures circum-
stātie ad bonū actū req̄runt/ q̄ ad malū.
immo bonū fit nisi ex cōcursu oīm circū-
stātiarū ad illō debitā. malū p̄o cōtin-
git ex defectu vñ. **S**exta causa est. qz
cōtinue ad nostrū principū scz ad nihilū
tendim. **S**eptia causa est. qz fomes q̄
nos ad malū mouet z p̄nos facit/ sp̄ itra
nos est. gloria vero quā q̄rim⁹ extra nos.
Octaua causa est. qz vires anie ad dili-
gendū sp̄alia/ sunt actiue. ad ea vero que
sunt grē z glorie sunt quodāmo materia-
les z passiue. Virtutes etenī p̄ modū ad-
quisitōis haberi nō p̄nt. sed solū p̄ modū
receptionis. quia malū ex nobis ipsis et
per nos facere possumus. Bonū vero fa-
cere nō nisi grā dei adiutrice valeamus.

De natura delecta

Etionis z an sit pctm z quod.
Expeditis his q̄ circa p̄ios mo-
tus sensualitatis dicēda occur-
rebāt: venit aliqd de delectatō-
ne tangendū. an scz sit pctm z qd. Pro q̄
intelligēdo expeditēs est aliqs ex multis et
varijs delectationū diuisionibz sp̄ebz. q̄
p̄ nōnullos assignari solēt q̄ntū ad p̄ntē
materiā sufficit/ declarare. **U**na igitur
inter ceteras diuisio ponit. qz delectatio/
nū/ aliq̄ sunt corpales z sensitiue. alie sunt
sp̄iales seu intellectuales. **D**electatio-
nes corpales z sensitiue dicunt. q̄ in appe-
titu sensitio et de bono sensibili seu bo-
no fm̄ sensum sūt. Sp̄iales vero seu in-
tellectuales sunt. que in appetitu intelle-
ctiuo z de bono intelligibili seu bono fm̄
intellectū cōsistūt. Tertū est enī/ delecta-
tionē/ frēq̄nter apprehēsiōē rōis seq̄. ap-
prehēdentis scz aliqd tanq̄ bonū z cōue-

niēs. ad quā rōis apprehēsiōē/ nō solū
cōtingit p̄moueri appetitū sensitiuū per
applicatiōē ad aliquā rem particularē. ve-
rū etiā appetitū intellectiuū. q̄ proprie ni-
hil aliō est q̄ volūtas. p̄ applicatiōē ad
aliqd intelligibile. z fm̄ hoc in appetitu
intellectiuo est delectatio. sicut z cē p̄t in
appetitu sensitio. Sed in h̄mōi istozū
appetitū delectatōes/ multū iterest. Nā
delectatio appetitus sensitui/ sp̄ est cum
aliq̄ trāsmutatōe corpali. z isto respectu
pprie debet accipi z intelligi/ dū cōiter dē
delectatio quedā passio esse. q̄uis etiā et
de delectatōibus intellectualibz ita intel-
ligi possit. s; nō ita pprie. Qd tñ in vtrisque
delectatōibz intelligēdū est capiēdo passi-
onē nō pprie z stricte. put scz p̄uenit pas-
sionibz corruptiuis z in malū tendētibz.
vt egritudies. tristitia. timor z h̄mōi. S; z
larger qdāmodo īpprie. put scilz dicit
q̄ndā corpale alteratōez seu aie affectōez
Delectatō vero appetit⁹ intellectui/ de se
sp̄ est sine trāsmutatōe corpali. qz pprie ni-
hil aliud est/ q̄ simplex mot⁹ volūtatis/ se-
ad aliqd cōplacēter applicātis. Et h̄c di-
cit Aug. qz cupiditas z leticia/ nihil aliō
est q̄ volūtas in eis cōsentiēs q̄ volum⁹.

Primē delectatōes scz corpales z sensi-
tiue/ licet a corpe z sensu denoiēt: sunt
tñ delectatōes totius cōpositi. Nā in eis
est tam corpis q̄ anime delectatio. Cor-
pis qdē p̄pter apprehēsiōē sensus q̄ est
virtus in organo corpeo/ z qui non nisi
mediāte organo corpeo apprehēdere po-
test/ et q̄ apprehēsiōe diuī (vt tactū est)
fit de bono z conueniēti fm̄ sensum/ seq̄-
tur quedā virtutis appetitiue q̄es in eo
qd amat seu optat/ z hinc creatur illa de-
lectatio corpale. Anime p̄o tā ex eo qz oēs
h̄mōi vires appetitiue z apphēsiue in ea
cōsistūt/ q̄s eē p̄t apphēsiōē ip̄i rōis q̄ si-
milē illō idē qd p̄ sensum tāq̄ sibi bonū
z p̄ueniēs apphēsum est/ etiā tāq̄ bonū z
p̄ueniēs toti corpi apphēdit. Si enī rō
nihil apphēderet/ tūc pprie n̄ eēt delecta-
tio/ vt esset dare eē in infantibz z in in-
sensatibz/ qz licet sensus suū obiectū tanq̄
sibi bonū z p̄ueniēs apphēdere possit/ et
ex hinc (vt tactū ē) seq̄ qdā virtutis appetiti-
ue in eo qd amat z desiderat/ q̄es. qz tñ in
eis ratio nihil apprehēdit nec diiudicat/
z sic nec se delectari intelligūt aut cogno-
scunt/ ideo proprie delectari non dicuntur